

VII ТЕКСТОЛОГІЧНІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ СИВАЧЕНКА

22 листопада 2020 р. минуло 100 років від дня народження відомого українського літературознавця і фольклориста, чл.-кор. НАН України Миколи Єфремовича Сиваченка (1920—1988). Його наукові зацікавлення мали широкий діапазон, та найпомітнішим доробком ученого залишаються текстологічні дослідження, надто важливі для історії української літератури. Серед найвагоміших насамперед варто назвати його монографії та збірники праць «Історія створення роману “Хіба ревуть воли, як ясла повні”» (1957), «Анатолій Свидницький і зародження соціального роману в українській літературі» (1962), «Літературознавчі та фольклористичні розвідки» (1974), «Студії над гуморесками Степана Руданського» (1979), «Над текстами українських письменників» (1985), «Текстологія поетичних творів П. А. Грабовського» (1988), «Сторінки історії української літератури і фольклористики» (1990).

Цей поважний перелік дає лише приблизне уявлення про широту наукових пошуків М. Сиваченка. Творча спадщина Г. Сковороди, І. Котляревського, М. Шашкевича, Л. Глібова, Марка Вовчка, О. Кониського, І. Франка, В. Гнатюка та інших відомих і менш відомих письменників також привертала дослідницьку увагу вченого. Основна вага праць М. Сиваченка полягає у його творчому методі — унікальному поєднанні архівних і бібліографічних розшуків, глибокому знанні історико-літературного фактажу, залученні компаративістичних прийомів, і водночас — доступний, стилістично довершений виклад. Саме такий підхід забезпечував достовірність викладених фактів, давав надійну базу для подальших інтерпретаційних та теоретичних побудов — власне, був справді науковим.

У пам'ять про нашого вчителя відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури щороку проводить наукову конференцію, не став винятком і цей рік. 17 грудня в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка в режимі онлайн відбулися VII текстологічні читання пам'яті Миколи Сиваченка. Учасниками стали науковці Інституту літератури, а також Львівського державного університету імені Івана Франка.

М. Бондар виступив з доповіддю «“Лірникові думи” Степана Руданського як едиційно-видавнича проблема: на шляху до відтворення повноти творчого процесу», де дослідив історію видань поеми С. Руданського «Лірникові думи» («Байки світові в співах»). Твір написано у 1856 р., другу редакцію С. Руданський уклав у 1859 р., маючи намір її друкувати у складі більшого збірника. Поема — ліро-епічна хроніка, створена шляхом віршової обробки низки народних апокрифічних сказань. Поема друкувалася кілька разів, але існують лише дві її авторитетні публікації — 1896 р. та 1973 р., у яких подані відповідно друга та перша редакції твору. Видання 1973 р. — купюроване, видання 1896 р. (упорядковане А. Кримським) є ближчим до врахування волі автора і містить численні посилання на першу редакцію. Проте у цьому виданні вимічено не всі строфи й розділи, які вилучав автор

при укладанні другої редакції. Крім того, існують два розділи, які були викреслені автором на початку роботи і які не зазначені ані у виданні 1973 р., ані у виданні 1896 р. Автор доповіді готує їх до публікації у щорічнику «Спадщина: Літературне джерелознавство, текстологія».

А. Шацька у доповіді «Деякі маловідомі драматичні твори Олени Гчілки» зосередила увагу на невеликому, проте актуальному для свого часу доробку письменниці, коли в Російській імперії діяла заборона на друк книжок українською мовою. Цей аспект творчості Олени Гчілки недостатньо вивчений науковцями. Архівні матеріали дають підстави говорити про п'ять драматичних творів (при цьому не враховуємо п'єси для дітей, досліджені та вперше опубліковані Л. Мірошниченко у виданні «Олена Гчілка. Український дитячий театр», 2015): «Сужена — не огуджена!» (1881), «Світова річ» (1884), «Злочинниця» (1888; не збереглася), «Чарівна квітка» (1896), «Отрута» (1896; незавершена). Особливий інтерес для дослідників становить чернетка останньої із названих п'єс, бо вона дає можливість проникнути до творчої лабораторії письменниці.

Л. Чернишенко у доповіді «Маргіналії Івана Франка на берегах книжок особистої бібліотеки» звернула увагу на те, що пильне вивчення кожної книжки у процесі роботи над томами «Наукового опису бібліотеки Івана Франка» не раз накреслює загадкові сюжети, розгадка яких ще попереду. Особливе значення мають випадки, коли творчі записи І. Франка на берегах книжок раніше були не повністю чи неправильно відчитані, аж тепер їх вдалося розшифрувати. Про деякі з таких важливих уточнень доповідачка вже раніше інформувала наукову громадськість, тим часом з'ясувалися нові. Ці, нехай дрібні, але суттєві поправки не повинні пройти повз увагу наступних публікаторів Франкових текстів. Також Л. Чернишенко розповіла про деякі унікальні видання прославлених європейських видавців з бібліотеки І. Франка.

У доповіді *О. Галети* «Поет на другому березі: незавершений роман Богдана Ігоря Антонича з перспективи генетичної критики» йшлося про недописаний роман Б. І. Антонича «На другому березі» як приклад авантексту, що фіксує процесуальність письма. На підставі рукопису проаналізовано не відображені у виданнях основні типи текстових змін як свідчення «поетики стану», що виводить письмо за межі дихотомії суб'єкта й об'єкта, Ероса і Танатоса, людського й не-людського — за рамки індивідуалізму й самої мови, у сферу інтерсуб'єктного та інтермедійного. Прозу Антонича, побудовану за принципом інтенсивності стану, а не розвитку дії, подано як приклад формування афективної поетики і нового типу модерної чуттєвості та відповідної практики письма.

Я. Цимбал виступила з доповіддю «Сам собі текстолог: Майк Йогансен як автокоментатор збірки «Ясен»» (1930). Майк Йогансен, який сам про себе поширював легенди, нібито вірші він пише одразу начисто і ніколи не переробляє, залишив унікальний для 1920-х років текст — примітки до збірки «Ясен» (1930), у яких зазначив, чи друкувався вірш і чи зазнав він змін. Ці автокоментарі трактувалися як чергова авторська містифікація, однак уважна перевірка доводить, що вони мають радше документальний характер. Ці примітки становлять цілісність із власне поетичними текстами «Ясена» і при перевиданнях повинні друкуватися в складі збірки. Крім того, вони містять багатий матеріал для текстологічного опрацювання спадщини Йогансена, а також для інтерпретаторів його творчості під кутом зору схильності письменника до коментаторства й автобіографічних текстів.

Н. Баитова у доповіді «Матеріали ОУП «Слово» в архіві Григорія Костюка» розповіла про об'ємний масив документів названої організації українських письменників у США, які збереглися в особовому фонді першого (упродовж 1954—1975 років) очільника «Слова». Період тривалістю 21 рік відзначився найактивнішою організаційною, громадською, творчою, просвітницькою діяльністю організації, і роль Г. Костюка у цьому важко переоцінити. Архівні матеріали можна класифікувати на кілька груп. 1) Установчі й інші офіційні документи: статут; заяви й біографії кандидатів для вступу до «Слова»; програми-проекти з'їздів, протоколи засідань управи; річні звіти; оголошення-некрологи про смерть членів ОУП тощо. 2) Епістолярій. Г. Костюк листовно підтримував зв'язок майже з усіма членами об'єднання. 3) Документи бухгалтерського обліку. Представлені в архіві матеріали є джерелом інформації для ширшого дослідження як історії становлення об'єднання, так і діяльності окремих його членів.

У підсумковій дискусії взяла участь, зокрема, дочка М. Сиваченка, завідувачка сектору компаративістики Інституту літератури *Галина Сиваченко*. Вона відзначила високий науковий рівень читань, подякувала за вшанування її батька і пам'ять про нього.

Галина БУРАКА

м. Київ

Отримано 22 грудня 2020 р.